

The logo for the Council for Inclusive Governance (CIG) consists of the letters 'CIG' in a white, bold, sans-serif font on a red square background.The text 'Council for Inclusive Governance' is written in a white, sans-serif font on a red rectangular background.

U potrazi za konsenzusom u Sandžaku **Izveštaj sa okruglog stola**

30. novembar 2011. godine
Novi Pazar, Srbija

Uvod

30. novembra 2011. godine Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovao je u Novom Pazaru okrugli sto lidera vodećih političkih stranaka Bošnjaka u Srbiji, poslanika u parlamentu Republike Srbije, zvaničnika opština jugozapadne Srbije i lidera civilnog društva Sandžaka. Britanska ambasada u Srbiji finansijski je omogućila održavanje skupa. Učesnici skupa su kroz konsenzus došli do nekoliko zaključaka i preporuka.

Učesnici su doprineli raspravi u svom ličnom svojstvu. Izveštaj odražava mišljenja i stavove učesnika, ali ne nudi celokupan pregled rasprava. Izveštaj je pripremila programski koordinator CIG u Srbiji i CIG je isključivo odgovoran za njegov sadržaj.

Učesnici su se saglasili da je neophodno poboljšati načine i kanale komunikacije između Beograda i Sandžaka, ali i između samih aktera na lokalnom nivou – kako između različitih bošnjačkih političkih opcija tako i u odnosu sa srpskim predstavnicima. Minimum konsenzusa svakako postoji za veći broj problema u ovim opštinama, i jedino zajedničkim nastupom različitih političkih aktera iz regiona pažnja Beograda može da se privuče.

Potrebno je suočiti se sa prošlošću i započeti javnu raspravu o ratnim zločinima koji su se desili u Sandžaku tokom devedesetih. Država mora da se suprotstavi rastućem nacionalizmu a to je jedino moguće ukoliko se raščisti sa prošlim nepravdama.

Ove dve stvari, za koji nisu potrebne novčane investicije već samo dobra politička volja, pokazale bi da država želi da promeni odnos prema Bošnjacima kao i da se prava Bošnjaka poštuju. „Zaustavljeni proces“ u ostvarivanju prava Bošnjaka mogao bi da se pokrene sprovođenjem zakona o lustraciji i konstituisanjem nacionalnog veća Bošnjaka što bi sa druge strane i vratilo poverenja u sistem.

Sandžak je bogat ljudskim resursima, neophodno je uključiti kvalitetne i sposobne ljude u društveni život i omogućiti im da ostvare svoje ideje i doprinesu razvoju zajednice.

Civilni sektor svojom angažovanošću i radom treba da stvori ambijent u kome bi napravili prostor kvalitetnim ljudima da se bave politikom.

Ekonomija jeste ključni problem Sandžaka ali nije i jedini. Ekonomski razvoj doveo bi do relaksacije odnosa u samoj zajednici. Država treba da obezbedi ambijent za stimulaciju investitora, kao i da ulaže u komparativne prednosti ove oblasti koje će zadržati partnere i povećati ulaganja.

Formiranje stalnog okruglog stola ili foruma Jugozapadne Srbije (Sandžaka) bio bi najprihvatljiviji model za sve učesnike koji su bili prisutni na ovom CIG-ovom skupu. Forum bi se redovno sastajao a legitimitet bi obezbedio delovanjem na tri nivoa: biznis sektor, javni i politički sektor i civilno društvo.

Komunikacija

Učesnici se slažu da je neophodna bolja komunikacija kako samih bošnjačkih predstavnika tako i komunikacija sa Beogradom. Nema dovoljno iskrene i kvalitetne komunikacije u samoj bošnjačkoj zajednici - razlikuju se ciljevi ali minimum konsenzusa svakako postoji i to treba pokazati kroz iskren i otvoren dijalog svih strana. To se isto zamera i u odnosu na državu koja nije uspela da uspostavi kvalitetnu komunikaciju sa ljudima u Sandžaku i pre svega Bošnjacima. Država mora da pokaže svoju prisutnost na terenu, bilo bi od velikog značaja da predsednik i premijer dođu na neki budući skup o problemima Sandžaka u Sandžaku. Beograd u izvesnoj meri ignoriše potrebe Sandžaka, rekli su učesnici, a Bošnjaci svojim delovanjem sve više idu ka samoizolaciji, što nikako sebi ne bi smeli da dozvole, već bi trebalo da insistiraju na tome da su ravnopravni građani.

Suočavanje sa prošlošću i javna rasprava o ratnim zločinima

Koncept moderne srpske države je konfliktan, izrazio je jedan od učesnika, i neće biti napretka dok te konflikte iz svoje istorije ne reši. Učesnici smatraju da postoje stvari koje ne zahtevaju materijalna ulaganja a mogla bi dosta da poboljšaju odnose u Sandžaku, a to je suočavanje sa svim što se dešavalo tokom devedesetih. Ne postoji javna rasprava o ratnim zločinima koji su se desili u Sandžaku. Otvaranje ove teme zahteva samo dobru volju države da se razgovara sa porodicama žrtava, obeleži mesto zločina, a ne materijalne izdatke. U nekim budućim koracima država bi mogla da obezbedi nadoknadu porodicama žrtava ali bi za početak samo trebalo da se ova pitanja pokrenu. Osim skorije prošlosti, Sandžak muče i istorijska sećanja Srba na Osmansko carstvo, jer se moderna Srbija još uvek nije suočila sa svojim multikulturnim nasleđem. Nove generacije sazrevaju u konfliktnim okvirima srpske istorije o kojoj ne postoji javni dijalog.

Prava Bošnjaka

Zaustavljeni proces u ostvarivanju prava Bošnjaka neophodno je nastaviti, jer manjinska prava nisu na zavidnom nivou. Pravo na regionalnu samoupravu je međunarodni

mehanizam koji bi mogao da olakša konzumiranje ovih prava. Za sprovođenje mnogih ustavom zagarantovanih prava nisu potrebna ulaganja države već samo njena dobra volja. Implementacija postojećeg zakona o lustraciji je najefikasniji metod sa kojim može da se nastavi razvoj u Sandžaku, ne samo na simboličkoj ravni, već i na vidljiv način, da se pokaže da država želi da se Bošnjaci osećaju sigurno i ravnopravno. Neophodno je izvršiti pročišćavanje u redovima policije, sudstva i drugih javnih službi. Osim toga, otežavanjem konstituisanja nacionalnog veća Bošnjaka država sprečava ostvarivanje prava bošnjačke zajednice već par godina. Država treba da poštuje preporuke republičkog zaštitnika građana. Bošnjačka zajednica želi isti tretman koji imaju vojvođanski Mađari, ali na svakom koraku ka ostvarivanju svojih prava nailaze na zidove i podsmeh države. Kako bi se povratilo poverenje u sistem i uniformu neophodno je izvršiti lustraciju ali ii raditi na većem uključivanju Bošnjaka u organe policije i sudstva. Zakon o povraćaju imovine treba da se primenjuje i kada je islamska zajednica u pitanju.

Ljudski resursi

Problem jakih centralizovanih vlasti i partokratije takođe utiče na isključivanje kvalitetnih ljudi. Treba dati veći prostor stručnjacima zaposlenima u lokalnim samoupravama, podržati ih u aktivnijem pristupu rešavanju problema ali u isto vreme treba raditi na pronalaženju i uključivanju novih ljudi. Civilni sektor svojom angažovanošću i radom treba da stvori ambijent u kome bi napravili prostor kvalitetnim ljudima da se bave politikom. Kvalitetni ljudski resursi koji postoje u Sandžaku ne smeju da ostanu po strani. Učesnici smatraju da se treba izboriti za kvantitet u zapošljavanju da bi se odatle stvorio kvalitet ljudskih resursa. Jedan od predloga okruglog stola je i da civilni sektor uradi analizu koliko je ljudi zaposleno u lokalnoj samoupravi, kakve su im reference, rezultati, na kojim su pozicijama - ocena kadrova i njihovih sposobnosti. To bi bio mehanizam pritiska i nadgledanja politike zapošljavanja što bi moglo da pruži dobre rezultate u budućnosti.

Ekonomija

Ekonomija je gorući problem Sandžaka, a pitanje je koliko je moguće unaprediti stanje kad je cela zemlja u politički i ekonomski nestabilnoj situaciji. Mediji, sindikati, verske zajednice, partije i udruženja građana treba zajednički da daju pravce kretanja. U Sandžaku je visoka stopa nezaposlenosti, oko 56% a Bošnjaci su najzastupljenija grupa među nezaposlenim stanovništvom. Ekonomsko poboljšanje bi dovelo do relaksacije ostalih tenzija. Država treba da dovede investitore u Sandžak, pogotovo za tekstilnu industriju. Decentralizacijom državne imovine lokalna samouprava bi imala više resursa na raspolaganju. Jedan konkretni potez vlade moglo bi da bude izjednačavanje primanja i državne pomoći preduzećima koja su u problematičnim situacijama. Povećanje ekonomske moći Sandžaka zavisi direktno i od državnih ulaganja u putnu i komunalnu infrastrukturu. Osim toga, zapošljavanje u državnim institucijama treba da bude što proporcionalnije, odnosno da odgovara etničkoj strukturi stanovništva. Promena etničke strukture zapošljavanja bi promenila ambijent, ljude u dijaspori bi motivisala za brže i značajnije ulaganje u privredu. Mora da postoji zakon koji je obavezujući za proporcionalnu zastupljenost u zapošljavanju.

Formiranje regionalnog stalnog okruglog stola/foruma

Svi učesnici složili su se da bi formiranje stalnog okruglog stola ili foruma predstavnika vodećih partija i organizacija civilnog društva regiona predstavilo u javnosti značajan pomak u samoj zajednici. Forum bi dekonstruisao vlasništvo nad problemima jer bi pokrenuo dijalog na nekoliko nivoa. Problemi su problemi svih stanovnika, a ne problemi nad kojima pojedinci, stranke, ili organizacije imaju vlasništvo. Uspostaviti dijalog po pitanjima mogućih konsenzusa oko nekih problema, i pronalazak mogućih rešenja, značilo bi da je moguće jedinstveno nastupiti pred državom. Pred državu treba ići isključivo sa legitimitetom konsultacija koje su prethodno obavljene u zajednici. Da bi telo imalo legitimitet mora se vlasništvo nad problemima vratiti bazi, odnosno zastupati zastupati pristup saradnje sa lokalnim zajednicama i zainteresovanim stranama. Civilno društvo treba da insistira na primeni zakona – jednom u šest meseci poželjno je evaluirati koji se zakoni primenjuju a koji ne, kada je Sandžak u pitanju. Forum treba da uključi i predstavnike lokalne vlasti i oni bi bili nužni učesnici tog stola da bi mogla postojati zajednička platforma u odnosu na Beograd. Neophodan je konsenzus unutar zajednice, dijalog sa Srbima i političkim elitama na državnom nivou. Po mišljenju učesnika, forum može puno da utiče na smirivanje političke napetosti, više nego na Beograd. Neki smatraju da formiranje foruma treba da bude pre izbora: “Ako zajedno na forumu formiramo probleme i postavimo moguća rešenja, onda u izbornim kampanjama samo pokazujemo ko je najспособniji to i da uradi”, rekao je jedan učesnik. Forum treba da uključi pitanja koja muče i bošnjačku zajednicu i Srbe (neophodno je pokušati animirati učešće Srba u debati). Treba da ima formu regionalnog okruglog stola koja će postaviti pitanja ekonomskih prava, bezbednosti, prošlosti ali da se ne isključuje ni jedna tema koja je važna za sve u zajednici. Forumu je neophodno dati multietnički karakter, a to se može postići pitanjima koja će biti od značaja za pripadnike svih zajednica. Forum treba da krene od principa “sitnih koraka” i kroz legitimitet u narodu i pozitivnim rezultatima da osvaja sve više prostora.

Lista pitanja koju su formirali učesnici skupa, a kojima stalni okrugli sto/forum treba da se bavi

1. Zalaganje za proporcijalno zapošljavanje u državnoj upravi na lokalnu i u lokalnoj samoupravi.
2. Vraćanje poverenja u policiju: etnički sastav policije i profesionalizacija osoblja.
3. Prepoznati i priznati žrtve nepravde u Sandžaku iz doba devedesetih.
4. Diskusija o decentralizaciji, transfer ovlašćenja sa centralnog na regionalni nivo.
5. Stvaranje boljeg ambijenta za investitore uz stimulacione mere države i državne programe.
6. Pобољшanje kvaliteta života kroz izgradnju i unapređenje infrastrukture.
7. Zajedničko zalaganje za implementaciju postojećih zakona od naročitoг značaja za Sandžak.
8. Redovno izveštavanje civilnog sektora o implementaciji zakona koji se tiču Sandžaka i formiranje tela za monitoring.

9. Mobilizacija ljudskih resursa i povećanje mogućnosti za mlade ljude da učestvuju i imaju uticaja na javni život u Sandžaku.
10. Rešenje pitanja nacionalnog saveta Bošnjaka.
11. Unapređenje komunikacije i kako je poboljšati, u Sandžaku i prema Beogradu.
12. Formiranje stalnog političkog okruglog stola/foruma o Sandžaku/jugozapadnoj Srbiji.
13. Promena modela lokalne vladavine kroz veći profesionalizam i sistematizaciju.
14. Promocija bolje javne slike o Bošnjacima u Srbiji
15. Usklađivanje obrazovnih programa sa realnim tržišnim potrebama.

LISTA UČESNIKA

Abecedni red

Steven Burg, Univerzitet Brandeis, Savet za Inkluzivno Upravljanje

Aida Ćorović, Urban-In

Esad Džudžević, Koalicija Lista za Sandžak

Mirsad Duran, Nova Vizija

Emir Elfić, Bošnjačka Demokratska Zajednica

Špetim Gaši, Savet za Inkluzivno Upravljanje

Alex Grigorev, Savet za Inkluzivno Upravljanje

Kenan Hajdarević, Liberalno Demokratska Partija

Jasna Hajder, Ambasada Velike Britanije

Esad Hodžić, Sandžačka Demokratska Partija

Mirsad Jusufovic, Opština Novi Pazar

Semiha Kačar, Sandžački Odbor za Ljudka Prava i Slobode

Zibija Šarenkapić, Kulturni Centar DamaD

Bisera Šećeragić, Evropski Porket Novi Pazar

Ivana Stanojev, Savet za Inkluzivno Upravljanje

Dragoljub Zindović, Gradonačelnik Prijepolja